

Een natuurinclusieve tuin

Hoe verleiden we bewoners in de nieuwbouw?

Een stappenplan voor
projectontwikkelaars,
bouwbedrijven, beleggers
en woningcorporaties

Een stappenplan om bewoners te verleiden

Alle privétuinen in Nederland beslaan ongeveer 50.000 hectare. In nieuwbouwwijken gaat het om een derde van de oppervlakte. Het is belangrijk om dat areaal klimaatadaptief en natuurinclusief in te richten. In de nieuwbouw kunnen bouwpartijen de bewoners helpen. In deze publicatie presenteren we daarvoor een stappenplan.

Continu onder de aandacht brengen

Bewoners willen wel, maar voelen de urgentie vaak niet zo. Er is gebrek aan kennis en veel mensen denken dat een natuurtuin bewerkelijk en duur is. Bouwpartijen kunnen bewoners verleiden vanaf de start natuurinclusieve keuzes te maken.

Verbinden met belangen dichtbij

Het is belangrijk 'klimaatadaptie' en 'biodiversiteit' te verbinden met belangen dichtbij. Bijvoorbeeld met beweging, ontspanning en gezondheid. Kinderen die opgroeien in de natuur, ontwikkelen zich sterker. Een groene tuin is prettig om te zitten en geeft verkoeling op hete zomer-

dagen. In dit stappenplan staan daarvoor suggesties.

Laten zien en ervaren

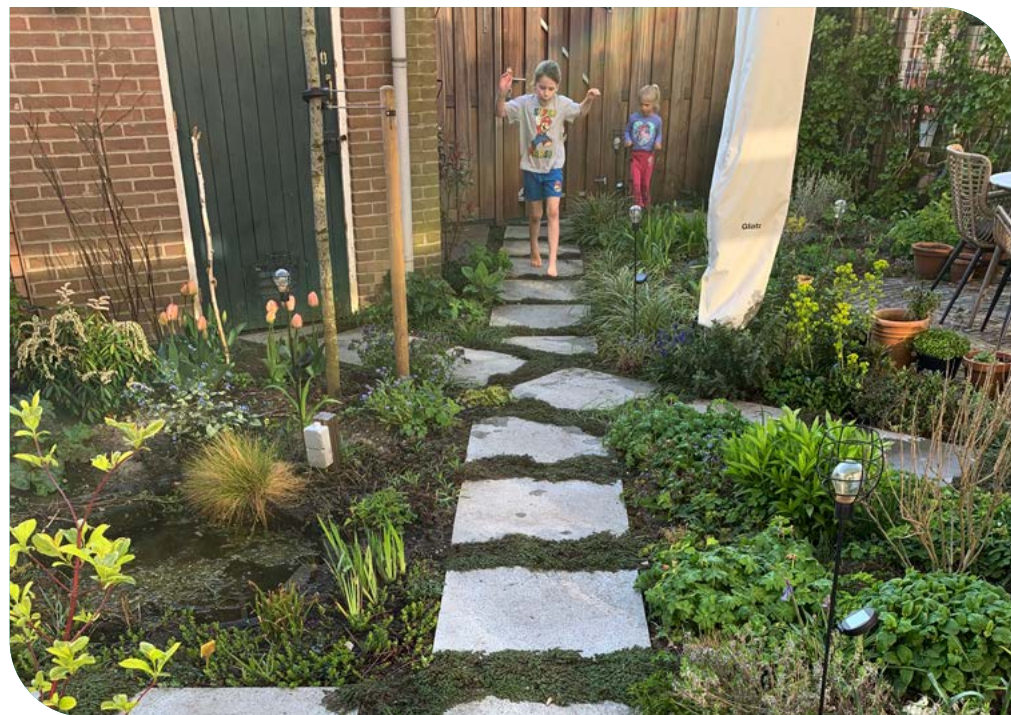
Het stappenplan biedt ook aanknopingspunten om bewoners te laten zien en ervaren wat een natuurlijk ingerichte tuin in de praktijk betekent. Het is belangrijk om met beelden te werken. Wat kan ik concreet doen en hoe pak ik het aan? Voorbeelden werken inspirerend en geven bewoners een handelingsperspectief. Maak een voorbeeldtuin in het plangebied. Een excursie werkt nog beter. Dat biedt bovendien een kans om te werken aan de sociale band tussen de nieuwe burens.

Hoe verkoop je een natuurinclusieve tuin?

Niels Götz, expert op het gebied van duurzaamheidsmarketing, heeft voor het KAN Platform diverse inzichten uit de neuro- en marketingpsychologie vertaald naar verleidingsstrategieën voor natuurinclusieve tuinen. Tijdens twee bijeenkomsten heeft hij een presentatie gegeven:

- Wat werkt wel en wat werkt niet? Over oerdriften en het reptielenbrein (15 januari 2021): [Praten over een natuurrijke tuin doe je met een volle accu.](#)
- De zeven technieken van Cialdini die de basis kunnen vormen van een ijzersterke campagne (23 februari 2021): [De tuinen van Cialdini.](#)

PORTRET UIT WONEN IN ROTTERDAM, GEMEENTE ROTTERDAM

Stap 1

Planontwikkeling en bouw

Veel maatregelen voor een natuurinclusieve privétuin zijn alleen mogelijk als daar bij planontwikkeling en bouw de juiste voorwaarden voor zijn gecreëerd.

- Maak een natuurinclusief bouwplan. In de brochure [Natuurrijke woonbuurten](#) staan daarvoor aanbevelingen. Als het plan de juiste kaders geeft, wordt het voor bewoners makkelijker om daar met hun eigen tuin bij aan te sluiten.
- Een gemeenschappelijke tuin die gezamenlijk wordt beheerd, levert in de praktijk vaak meer natuurwaarde op. Bij koopwoningen kan de gezamenlijke tuin mandelig worden uitgegeven. Zet een buurtorganisatie op voor het beheer waar de bewoners automatisch lid van zijn. Als het aan de voorkant goed geregeld is, plukken de bewoners er later de vruchten van.
- Maak ingebouwde nestkasten en neststenen. Zorg in woongebouwen voor groene daken en gevels en bouw robuuste plantenbakken. Verreken de kosten voor aanleg en beheer in de v.o.n.-prijs, huur en/of servicekosten.
- Leg in de koop- of huurovereenkomst vast hoe hoog en lang erfafscheidingen maximaal mogen zijn. Zorg bij schuttingen voor de mogelijkheid van klimplanten. Als de tuin breed genoeg is, heeft een haag de voorkeur. En dan liefst een gemengde haag.

*Nestplaatsen voor de huiszwaluw.
Groot Holthuizen, Zevenaar.*

Een gemeenschappelijke binnentuin zoals in het project EVA-Lanxmeer (Culemborg) leidt in de praktijk vaak tot een hogere natuurwaarde en veel sociale betrokkenheid. De tuin wordt beheerd door een vereniging van bewoners.

Stap 2

Marketing en bewonersbegeleiding

Bewoners zijn nieuwsgierig naar hun nieuwe woonomgeving en laten zich graag inspireren. De woningen bestaan alleen op papier of zijn nog in aanbouw en de bewoners hebben nog tijd om zich te oriënteren en informatie tot zich te nemen.

- De koop- of verhuurbegeleider speelt een belangrijke rol. Maak duidelijk waarom de natuur de ruimte moet krijgen. Vraag hoe de tuin er in de oude woning uitzag en wat de bewoners in hun nieuwe woning anders of hetzelfde willen hebben.
- Benoem de urgentie (biodiversiteit en klimaatadaptatie), maar geef ook aan waarom het voor de bewoners belangrijk is (woongenot, ontspanning, gezondheid, plezier).
- Vraag in een korte enquête waar bewoners behoefte aan hebben. Bijvoorbeeld coaching, persoonlijk tuinadvies of een workshop. Geef daar ook gevolg aan.
- Bespreek de optie om de buitenruimte op te leveren met goede en losse tuingrond en/of een gefreesde toplaag eventueel met voorbereide plantgaten voor bomen. Dat maakt het voor de bewoners een stuk makkelijker om met tuinieren te beginnen. Neem ook een tuinontwerp en eventuele aanleg mee in de optiesfeer.
- Leg tijdens informatieavonden (nogmaals) uit hoe in het bouwplan aan klimaat en natuur is gedacht. Misschien kan een onafhankelijke derde of een bewoner uit een ander project dit verhaal vertellen. Die wordt eerder geloofd. Als de principes duidelijk zijn, kunnen de bewoners daarop voortboreduren. Gebruik veel beeldmateriaal.

Het is prettig als je in de tuin zit, dat je dan omringd bent door de natuur. Natuur om je heen geeft ontspanning en draagt bij aan je gezondheid. Een slim groen ontwerp maakt je tuin bovendien groter. Planten zuiveren de lucht en geven verkoeling in de zomer. Kinderen spelen liever op gras dan op tegels. Je kunt met je kinderen groenten en kruiden kweken en kijken wat vlinders, vogels en egels allemaal uithalen. Met een levende tuin ervaar je de wisseling van seizoenen.

Als de principes duidelijk zijn, kunnen bewoners daar met de inrichting van hun eigen tuin bij aansluiten.

Een levende tuin biedt ruimte voor water. Met wadi's en regentonnen en door het beperken van verhardingen, wordt water vastgehouden. Zoveel mogelijk daar waar de druppel valt.

- Laat zien dat tuin en balkon een verlengstuk kunnen zijn van de natuur in de omgeving door verhardingen en schuttingen te beperken en te kiezen voor inheemse plantensoorten.
- Neem in de verkoopdocumentatie een folder op over levende tuinen. Geef ook informatie over lokale subsidies voor de aanschaf van een regenton of een begroeid dak.
- Bied na het tekenen van het koop- of huurcontract een boek aan met inspiratie voor een levende tuin. Op pagina 10 doen we enkele suggesties.
- Gebruik sociale media en de projectwebsite om regelmatig berichten over levende tuinen te plaatsen. Zie verder pagina 9. Zorg dat het onderwerp continu onder de aandacht blijft.
- Organiseer een excursie naar projecten met levende tuinen en gemeenschappelijke tuinen in de buurt. Vraag bewoners van die projecten uitleg te geven en hun ervaringen te delen.

Stap 3

Rond de oplevering

Bij de oplevering gaat de meeste aandacht van de bewoners uit naar de woning zelf. De inrichting van de tuin komt op de tweede plaats, maar er is vaak wel behoefte aan concrete hulp en praktische informatie.

- Organiseer een workshop waarin de bewoners een concreet tuinadvies krijgen met informatie over de geleverde grond en de aanwezige beplanting. Een workshop 'Een levende tuin maak je zelf' wordt aangeboden door IVN, Steenbreek en KNNV.
- Bied een (gratis) persoonlijk tuinadvies aan. Dit kan ook los van de workshop.
- Lever de tuin op met grond zoals met de bewoners is afgesproken. Kies voor goede grond, maar vermijd tuingrond met afgegraven turf in verband met het milieueffect elders.
- Leg afspraken vast over een maximaal percentage verharding in de buitenruimte en een maximale maatvoering van erfafscheidingen. Praat met de gemeente over handhaving hiervan.

Bouwpartijen zijn vanaf 2022 verplicht bij oplevering een consumentendossier te verstrekken. Dit dossier biedt ook ruimte voor informatie over hoe de tuin is opgeleverd.

- Als er een gemeenschappelijke tuin is, begeleid dan de oprichting van een bewonersvereniging waarin het beheer van de gezamenlijke voorzieningen, binnentuin en hagen is geregeld.

Ga met de gemeente in gesprek over de natuurwaarde van het plan, de betekenis van natuurinclusief beheer en de handhaving van afspraken over verharding en erfafscheidingen.

In Groningen zetten buurtgenoten onder de noemer 'Buurt in Bloei' hun eigen straat in bloei. De bewoners doen het beheer, woningcorporatie Nijestee betaalt de kosten. Bewoners ontmoeten elkaar vaker en werken samen aan iets moois.

Stap 4

Enkele weken na de verhuizing

Na enige tijd, afhankelijk van het seizoen, besteden de bewoners meer tijd aan de inrichting van de tuin. Bouwpartijen kunnen op allerlei manieren praktisch helpen maar ook bemiddelen bij contacten met groene partners.

- Organiseer een vervolgworkshop waarin de bewoners eerste ervaringen delen met hun burens en samen nadenken over de klimaatadaptatie en natuurinclusieve inrichting van de tuin. Doe dat bijvoorbeeld in samenwerking met [IVN](#), [Steenbreek](#) of [KNNV](#).
- Geef bewoners een boom (levensboom) om te planten en/of een cheque voor een biologisch aanbod van bomen, planten en heesters. Dat stimuleert om er iets moois van te maken. Kijk voor mogelijkheden op www.biotuinwijzer.nl. Ook veel tuincentra en kwekerijen bieden speciale 'tuinpakketten' of 'borderpakketten' aan.
- Borg de natuurwaarde door de bewoners onderhoudsadvies te geven. Geef aan waar zij hulp kunnen krijgen. Een corporatie of particuliere verhuurder kan de bewoners ook financieel helpen bij goed onderhoud van de buitenruimte.
- Leg contact met tuinambassadeurs van de [KNNV](#) en tuinvogelconsulenten van [Vogelbescherming Nederland](#). Zij weten hoe je meer natuur in de tuin krijgt en hoe een tuin aantrekkelijk wordt voor vogels, vlinders en andere dieren. Zij willen die kennis graag aan nieuwe bewoners overdragen.
- Leg contact met lokale initiatieven die bewoners helpen hun tuin natuurlijk in te richten. In steeds meer gemeenten bestaan zulke initiatieven. Deze partijen hebben ook kennis van lokale subsidies. Zie ook pagina 11.

Op een plantenruilbeurs of stekjesdag vinden mensen voor weinig geld goede planten. En passant inspireren en informeren de bewoners elkaar.

In steeds meer gemeenten zijn lokale initiatieven om bewoners te helpen hun tuin natuurlijk in te richten.

Wonderwoods in Utrecht laat zien dat ook woongebouwen mogelijkheden bieden voor een natuurinclusief ontwerp met begroeide gevels en daken, voorzieningen voor struiken en kleine bomen op balkons en dakterrassen en een begroeide leeflaag over parkeerdekken. Het is niet gratis: het beheer wordt in de servicekosten verrekend en kost per woning circa 40 euro per maand.

- Help bewoners die dat willen een tuincoach te vinden met kennis van natuurinclusief tuinieren. een coach luistert naar de wensen van de bewoners, beoordeelt wat er mogelijk is en komt dan met een maatwerkadvies.
- Organiseer een speeddate met hoveniers. Die zijn vaak bereid dit gratis te doen. Sluit een deal met tuincentra of kwekerijen.
- Ondersteun de organisatie van tuinevenementen. Er zijn veel instellingen

en ondernemers die dat met de bewoners kunnen en willen organiseren.

Voorbeelden zijn:

- Een plantenruilbeurs van de plaatselijke vereniging van [Groei en Bloei](#).
- Een plantdag samen met lokale partijen zoals tuincentra, hoveniers, IVN of de steenbreekconsulent.
- Een ontwerpmiddag, bijvoorbeeld samen met [Steenbreek](#), het waterschap en een tuincentrum of kwekerij in de buurt. Richt voorbeeldborders in met beplanting die past bij de grond en de standplaats.

Communicatiemiddelen om bewoners te informeren

Bewonerscommunicatie wordt ondersteund met publicaties en websites. Bouwpartijen kunnen eigen middelen maken, maar ook gebruik maken van middelen die al bestaan.

Groene projectfolder

Licht de natuurwaarde van een bouwplan toe in een aparte projectfolder die bij de verkoopdocumentatie wordt gevoegd. De bewoners worden dan direct betrokken bij het belang van een natuurinclusieve inrichting van de tuin. Sfeer- en referentiebeelden geven inspiratie. Concrete voorbeelden van beplanting, bestrating en regenwaterafvoer laten zien wat het in de praktijk betekent. Let op dat de folder twee categorieën bedient: de zelfdoeners en de mensen die een ontwerper en/of hovenier inschakelen.

Projectwebsite

Ook op een projectwebsite is het belangrijk een onderdeel over een natuurinclusieve tuin toe te voegen. Bouwpartijen kunnen daarvoor aansluiten bij of verwijzen naar de website [Huisjeboompjebeter.nl](https://huisjeboompjebeter.nl). Dit is een website van Atelier Groenblauw. Deze website wordt specifiek gemaakt voor gemeenten en wijken. Zo'n website is een goed platform voor:

- Een toolbox met concrete maatregelen en doe-het-zelfhandleidingen. Bijvoorbeeld over de juiste plantkeuze en onderhoud, opvang van regenwater en beperking van hittestress.
- Informatie over lokale partners, lokale subsidies en spelregels voor de bewoner. Een onderdeel is bijvoorbeeld de biotuinwijzer.nl.
- Een tool waarmee bewoners hun eigen tuinontwerp kunnen maken en kunnen

zien hoe klimaatbestendig en natuurinclusief dat ontwerp is, zoals de [Nationale Tuincheck app](#).

- Een forum met informatie over onderhoud, het delen van tips en ervaringen, een ruilbeurs etc.
- Agenda, nieuwberichten, blogs en vlogs.

Verdiepende informatie

Over allerlei onderwerpen zijn handzame publicaties verkrijgbaar. Bouwpartijen kunnen daar in de communicatie met hun bewoners gebruik van maken. Kijk op de websites voor meer informatie.

- Handboek voor de watervriendelijke tuin

Over allerlei onderwerpen zijn handzame en inspirerende publicaties verkrijgbaar.

(Atelier Groenblauw en de Nederlandse Tuinbranche). Negentien infobladen met tips voor bewoners die aan de slag willen gaan om hun tuin klimaatbestendig te maken.

- [Natuur- en Watervriendelijke tuin](#) (Atelier Groenblauw). Folder met twaalf tips voor een regenbestendige tuin.
- [Het goede van een groene tuin](#) (Stichting Steenbreek). Brochure met informatie over voordelen en mogelijkheden van een natuurlijk ingerichte tuin.
- [Stappenplan voor natuurtuin](#) (Stichting Steenbreek). In tien stappen een natuurtuin aanleggen.
- [Toekomstbestendige beplanting is biodivers](#) (Stichting Steenbreek). Folder met tips voor plantkeuzes die maximaal bijdragen aan de soortenrijkdom in Nederland.
- [Haal meer natuur in je tuin](#) (Stichting Steenbreek en KNNV). Vijf tips voor het vergroten van de natuurwaarde van de tuin.
- [Makkelijk groen in 7 stappen](#) (Stichting Steenbreek en CNME Maastricht). Folder met tips voor eenvoudig onderhoud van een groene tuin.

- [Tuinstart, Tuingemak en Tuingeluk](#) (Tuinen van Appeltern). Drie boekjes met laagdrempelige en praktische informatie voor de beginnende tuinder.

Inspirerende boeken

Om bewoners te stimuleren hun buitenruimte natuurlijk in te richten, is het een tip om bij het tekenen van het koop- of huurcontract een boek te geven met inspiratie en informatie. Er zijn veel goede boeken verkrijgbaar. Enkele suggesties zijn:

- Tialda Hoogeveen en Maureen Kemperink, *Stadstuinieren*, KNNV Uitgeverij, 2014 (132 p).
- Barbara Rijpkema, *Tuinieren voor (wilde) dieren*, KNNV Uitgeverij, 2014 (128 p).
- Madelon Oostwoud, *Een kleine eetbare tuin met vaste planten*, KNNV Uitgeverij, 2017 (184 p).
- Anne Wiegers, *Duurzaam tuinieren*, Uitgeverij Volt, 2020 (256 p).
- Loethe Olthuis, *Duurzaam handboek voor de luie tuinier*, Uitgeverij Spectrum, 2020 (224 p).
- Henny Ketelaar e.a., *Planten van hier*, KNNV Uitgeverij, 2019 (264 p).

Groene partners die willen helpen

Tal van organisaties, bedrijven en lokale ondernemers kunnen bewoners concreet informeren en praktisch helpen. Het is voor bouwpartijen belangrijk om van dat netwerk gebruik te maken.

Hoveniersbedrijven, tuincentra en kwekerijen

Lokale ondernemers bieden op alle mogelijke manieren producten en diensten aan. Deze partijen kunnen en willen ook helpen bij (de organisatie van) bewonersbijeenkomsten. Let wel op dat niet voor iedereen het concept van een natuurinclusieve en klimaatadaptieve tuin vanzelfsprekend is.

Lokale initiatieven

In tientallen gemeenten zijn lokale initiatiefnemers actief om bewoners te helpen hun tuin of dakterras klimaatbestendig én natuurlijk in te richten. Enkele voorbeelden zijn [Rainproof Amsterdam](#), [Rotterdams Weerwoord](#), [Klimaatmaat Delft](#) en [Duurzaam Den Haag](#).

Een tuinontwerper of tuincoach

Een particuliere tuinontwerper of tuincoach kan de wensen van bewoners en de mogelijkheden qua grondsoort en bezonning vertalen in een advies op maat.

Atelier Groenblauw

Atelier Groenblauw ontwikkelt websites en apps en brengt diverse publicaties uit. Zie www.ateliergroenblauw.nl.

Stichting Steenbreek

Stichting Steenbreek organiseert onder andere workshops, kennisdagen en activiteiten zoals de Nationale Groendag. Zie www.steenbreek.nl.

IVN Natuureducatie

IVN helpt projectontwikkelaars, woningcorporaties en gemeenten om nieuwbouwprojecten natuurinclusief te maken. Zie www.ivn.nl.

KNNV, vereniging voor veldbiologie

KNNV organiseert natuurexcursies, inventarisaties, lezingen en cursussen. Bewoners kunnen persoonlijk advies krijgen, onder andere via de KNNV Tuinambassadeurs. Zie www.knnv.nl.

Stichting Deeltuinen

Stichting Deeltuinen brengt mensen met een tuin, zonder groene vingers in contact met mensen zonder tuin, met groene vingers. Alle denkbare tuinen komen in aanmerking. Zie www.deeltuinen.nl.

Vereniging Groei & Bloei

Groei & Bloei met afdelingen in heel Nederland organiseert voor leden lezingen, workshops, excursies en korte reizen naar mooie tuinen. Zie www.groei.nl.

Vogelbescherming Nederland

De tuinvogelconsulenten van Vogelbescherming Nederland helpen met persoonlijk advies op maat. In heel Nederland zijn deze deskundige vrijwilligers actief. Zie www.vogelbescherming.nl.

KAN Bouwen

KAN staat voor klimaatadaptief bouwen, mét de natuur. Het KAN platform is er voor projectontwikkelaars, bouwbedrijven en gemeenten. Zij sluiten zich bij het platform aan om kennis te ontwikkelen en ervaringen te delen op het gebied van klimaatadaptief bouwen, wateroverlast, hittestress, biodiversiteit en natuurwaarde. Het KAN platform richt zich daarbij expliciet op nieuwbouw van woningen.

KAN is een initiatief van Bouwend Nederland, NEPROM, WoningBouwersNL en het ministerie van BZK en RVO/DuurzaamDoor. Zie verder KANbouwen.nl.

Mei 2021

Uitgave KAN platform

Tekst Henk Bouwmeester

Fotografie Cover: Portret uit Wonen in Rotterdam, Gemeente Rotterdam;
P1: Claudia Bouwens; P3: Maike van Stiphout; P4: Claudia Bouwens;
P5: geworteld wonen in Rijswijk Buiten - Nanda Sluijsmans; P6: Appeltern en Woningcorporatie Nijestee; P7: Tuinvereniging Ons buiten en Klimaatmaatdelft.nl; P8: VERO digital iou Wonderwoods Development en Huis met groene gevel - Nanda Sluijsmans; P9: Unsplash en Atelier GroenBlauw;
P10: Claudia Bouwens en bewonersinitiatief Pluktuin - Nanda Sluijsmans;
P11: Atelier GroenBlauw/Chantal van Beurden.

Vormgeving Menno van der Veen

www.kanbouwen.nl